

Zera Berach inst.

In memory of Hatzadik

Rabbi S.B. Lieberman Zt"l

Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ

רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל

ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

פרשת בהעלותך

אלו שירות הם מדבר תורה

וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו' (י, י)

כתב באבן עזרא וז"ל, וביום שמחתכם ובמועדיכם, ששבתם מארץ אויב, או נצחתם האויב הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים ושבעת ימי חזקיה שמחה.

והנה עיקר כתוב זה מיירי בתקיעה ושירה שעל הקרבן כמבואר בערכין (יא): דמכאן למדו דאין אומרים שירה אלא על קרבן צבור קדשי קדשים הקבוע להם זמן, עוד איתא שם (יא). דאין אומרים שירה אלא על היין.

ועיין במשנה בפסחים (סד). ובתוס' שם (ד"ה קראו) דבשעת שחיטת הפסח היו הלויים קוראין את ההלל, והקשו התוס' הא אין אומרים שירה אלא על היין ופסח אין לו נסכים, ועוד הקשו מקידוש העיר כשהיו מוסיפין על ירושלים היו מקדשין התוספת בשתי תודות ובשיר (כדאיתא בשבועות יד. טו): הרי אין שירה אלא על היין, ותירצו דרק שירה דשעת הקרבת הקרבן אין אומרים אלא על היין, דהא בערכין ילפינן דאין אומרים שירה אלא על היין מדכתיב משמח אלקים ואנשים, וכשם שבאנשים עיקר השמחה דשתיה בשעת אכילה, כך לגבוה עיקר השמחה בשעת הקרבה היא בשעת ניסוך היין, אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי, וכן כתבו התוס' בברכות (לה. ד"ה שאין) דאין אומרים שירה על שום אכילת מזבח כגון זריקת דמים ונסוך המים (ובראשונים שם המובאים להלן הוסיפו גם הקטרה) כי אם על היין, אבל ודאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל דשחיטת פסחים, ומתוך דבריהם נראה דגם השירה שלא על היין היא מן התורה, ונמצא דהלל דשחיטת הפסח והשיר דקידוש העיר הוא מדאורייתא (ועיין מנחת חינוך סוף מצוה שצד).

וכן מצינו בראשונים שכתבו כדברי התוס', אלא שהוסיפו עוד מקומות שהיה שירה שלא על היין, בתוס' הרשב"א בפסחים שם הביא משלמה המלך כשהכניס הארון לבית קדש הקדשים שהיה שם שירה שלא על היין (דברי הימים ב ה, ז-יג), ובראשונים בברכות שם (תוס' ר"י החסיד ותוס' הרא"ש והרשב"א והמאירי) הביאו ממלחמת יהושפט (דברי הימים ב כ יט-כא) שהיה שם שירה שלא על היין.

מקור להשירות מן התורה

ונראה לבאר מקור כל אלו השירות מן התורה, שירה דשחיטת הפסח ילפינן בספרי זוטא כאן מדכתיב על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, דזבחי בא לרבות זביחת הפסח.

1

הוקדש לע"י הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
 ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
 נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"י חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
 לע"י שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

ושירה דקידוש העיר (עיין ירושלמי סנהדרין פ"א הי"ג דיליף מקראי דנחמיה שהיה שם שירה) ודשלמה המלך ומלחמת יהושפט, נראה שמקור כל שירות אלו מן התורה על פי פירוש האבן עזרא דהאי קרא מיירי נמי כשיש שמחה על ששבו מארץ אויב או נצחון במלחמה, וכן כשיש שמחה כמו בימי חזקיה שזכו לטהר הבית ולחנכו אחרי שחללו אחז אביו. ולכן בקידוש העיר יש חיוב שירה שיהיה שם שמחה כמו בחנוכת הבית, כדכתיב בנחמיה (יב, כז) ובחנוכת חומת ירושלים בקשו את הלויים וגו' לעשות חנוכה ושמחה ובתודות ובשיר וגו', וכן השירה דשלמה המלך שהיה אז חנוכת הבית כמבואר בקראי שם ובמועד קטן (ט.ט), וכן במלחמת יהושפט היה שירה על נצחון המלחמה (ועיין מה שכתבתי לעיל פר' בא יב, ו).

וראיתי בהעמק דבר כאן שהביא דברי האבן עזרא דפירש הכתוב על שובם ממלחמה בניצוח, וכתב דאנחנו לא ראינו בכל המקרא שעשו מלכי ישראל כן ע"ש, ויש להתפלא עליו שהרי מצינו מפורש כן במלך יהושפט, וכמבואר בראשונים הנ"ל שהיה מדין שירה, וממנו נלמוד לכל המלחמות של מלכי ישראל שעשו כן.

בשבילי ההודאה סימן ט אות ז-ח

***

שמחה בראש חודש

וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו' (י, י)

איתא בברכות (מט.) טעה ולא הזכיר של יו"ט (יעלה ויבא בברכת המזון, ונזכר לאחר שסיים הברכה), אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון וכו', טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון, ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי לא אמר בה שמחה. ובתוס' הרא"ש (שם) ביאר צדדי הספק, וז"ל, דראש חודש לא שייך ביה שמחה, או שמא כיון דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם איתקש ראש חודש לשמחה, ועוד דשמחה כתיב ברגלים ומצינו ראש חודש דאיקר מועד (וכ"ה בתוס' ר"י החסיד), ובמסקנא כתב ולענין שמחה כיון דלא איפשטא נראה שאין לאומרה, ומסתבר למימר דלא שייך שמחה בראש חודש. אמנם בדברי בנו הטור מצינו דאין זה דבר פשוט, דהנה כתב הטור (סי' קפח) כדברי אביו הרא"ש דהספק הוא משום דהואיל ואיתקש ראש חודש למועד בכתוב דוביום שמחתכם צריך להזכיר בו שמחה, וסיים דלא איפשטא הלכך אין לומר בה שמחה.

2

הוקדש לעיני הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
 ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
 נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לעיני חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
 לעיני שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשביעי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

מצינו בראשונים שראש חודש הוא יום שמחה

ומאידך גיסא מצינו בטור (סי' תיט) שכתב וז"ל, ומצוה להרבות בסעודת ר"ח דגרסינן וכו' אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח (מאחרין ולא מקדימין, ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) אלמא דמצוה הוא דחשיב ליה בהדי סעודת פורים, ואיתקש נמי למועד דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם. ומשמע דחיוב סעודת ר"ח הוא משום שמחה כמו במועדים ופורים.

עוד כתב הטור (סי' תכ) בשם הרי"צ גיאת דאין אומרים צידוק הדין בראשי חדשים וחנוכה ופורים דהללו ימי שמחה נינהו, דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ובכל אחד מהם אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. הרי מבואר דר"ח יש בו שייכות שמחה. וכן מצינו ברוקח (הל' ר"ח סי' רכת) שכתב דר"ח כמו מועד ומצוה לאכול בו דאיתקש בתורה וביום שמחתכם ובראשי חדשיכם. ובספר יראים (סי' רכז [קכז]) כתב וז"ל, שבר"ח אסרו להתענות וחייב אדם לשמוח בו כדאמרין בשבועות (י. דר"ח נקרא מועד) וכו', והיינו דאמרין בתענית (יז): לענין הספד ותענית דר"ח דאורייתא וכו', והא דאמרין בברכות (מט): ראש חודש אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, באכילת פת קאמר, שבלא אכילת פת יכול לשמוח באכילת בשר ושתית יין עכ"ל (ועיין חיי הגרי"פ פערלא על ספהמ"צ לרס"ג ח"א עשה נט עמ' 12-510 שנקט בדעת היראים שיש חיוב שמחה בר"ח מן התורה).

ולכאורה דברי ראשונים אלו צ"ע מהא דברכות דלא ידענא אי אמר בה שמחה או לא, הרי דבגמ' נסתפקו בזה, וכבר עמד בזה בגליוני הש"ס בברכות שם. ויש להוסיף ולהעיר עוד דאם יש חיוב שמחה בר"ח אי"כ נימא לגבי אבלות שר"ח מפסיק את האבלות כרגלים, וכן נימא דאין לישא אשה בר"ח משום אין מערבין שמחה בשמחה כדאיתא במו"ק (ח): לגבי רגלים.

עיקר השמחה דראש חודש הוא משום קרבנות המוספין

ואשר נראה לומר ולחלק בזה, דאף דמצינו דר"ח זמן שמחה לגבי כמה ענינים כגון הספד ותענית וצידוק הדין ואכילת סעודה, מ"מ עדיין אין זה מחייב שיזכירו בו לשון שמחה בתפלה או בברכת המזון, דנראה דעיקר חשיבות ר"ח דאיקרי מועד הוא מפני קרבן מוסף שמביאין בו, וכן מקרא זה דאיתקש ר"ח למועדים נאמר לענין שירה ותקיעה בחצוצרות על קרבנות המוספין, נמצא דעיקר השמחה היא בענין הקרבן, וכן נראה לדייק מדברי הרד"ק (הושע ב, יג) שכתב דראשי חדשים ושבטות שהיה בהן קרבן מוסף היו ימי שמחה. ולפי"ז נמצא דבזמן הזה שאין לנו קרבן מוסף הרי שאין לנו עתה השמחה בשלימות, ולכן אפשר דאף דלענין סעודה ותענית וצידוק הדין נוהגים בו כביו"ט שהוא זמן שמחה (וראה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

בלשון היראים שם שעיקר נידונו הוא לענין הספד ותענית), אבל לענין הזכרה בתפלה או בברכת המזון אפשר דאין מזכירין לשון שמחה, ובזה גופא נסתפקו בגמ' דהואיל ובזמן הזה אין השמחה בשלימות אין מזכירין בר"ח לשון שמחה, דשאני יו"ט דהשמחה היא מדיני עצם היום ושייכת נמי בזמן הזה לכן מזכירין בו לשון שמחה, משא"כ ר"ח שעיקר שמחתו מפני הקרבן, ממילא בזמן הזה שאין לנו קרבן וחסר עיקר השמחה, לכן אע"פ שנהגו בו לענין כמה דברים כדין שמחה, מ"מ אין מזכירין בו שמחה כיון שחסר לנו עיקר סיבת השמחה, או דלמא אף שבפועל אין לנו עתה קרבן, מ"מ הואיל ויום ר"ח הוא יום הראוי לקרבן, יש לומר שמזכירין בו שמחה הואיל ובכח הוא יום קרבן ושמחה.

בשבילי החודש סימן ז

***

בענין שמחה בשבת

וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' ותקעתם בחצוצות על עולותיכם וגו' (י, י)

בספרי (פיסקא עז) דרשו וביום שמחתכם אלו השבתות.

הנה ראיתי מבוכה בספרי האחרונים אם יש מצות שמחה בשבת ועל כן ראיתי לבאר ענין זה.

ראשונים שכתבו שיש שמחה בשבת

דהנה מצינו ראשונים דמשמע מדבריהם שיש מצות שמחה בשבת, עיין בספר המנהיג (ריש ה' שבת) שכתב דאין נפילת אפים במנחה בערב שבת משום דשבת נקרא יום שמחה, והביא לדרשת הספרי, וכן איתא בשבלי הלקט (סי' פב ומובא בב"י סוף סי' רפא) דמה שאומרים בשבת ישמחו במלכותך סמכו על דרשת חז"ל וביום שמחתכם זה שבת, ולכן אומרים בו וישמחו בך כל אוהבי שמך.

וכן בבה"ג בהקדמתו במנין מצות קום עשה כתב ושמור שבת, ושמחת שבת, ועינוג. ועיין עוד בנמוק"י (ב"ב סוף פ"ה) גבי מתריעין על פרקמטיא בשבת, שכתב דאפילו בשבת שחייב לשמוח מותר להתפלל על סחורה שהוזלה. ועיין לשון רש"י בביצה (טז). נשמה יתירה, רוחב לב למנוחה ושמחה. ובשו"ת מהרי"ל (סי' קכח) דמשמע דאיכא שמחה בשבת (ועיין בנודע ביהודה מהדו"ק או"ח סי' לב שהביאו ע"ש).

ראשונים שכתבו שאין שמחה בשבת

ולכאורה מפורש כן בירושלמי מגילה (פ"א ה"ד) דשבת נקרא יום שמחה, דאיתא שם סעודת פורים שחל בשבת מאחרין אותה עד לאחר השבת, משום דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא שבת ששמחתו תלויה בידי שמים.

4

הוקדש לע"י הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
 ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
 נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"י חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
 לע"י שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

ומאידך גיסא מצינו ראשונים דמבואר מדבריהם דאין מצות שמחה בשבת, עיין בתוס' במו"ק (כג: ד"ה מאן דאמר) הא דשבת עולה למנין שבעת ימי אבלות, ורגל אינו עולה, משום דברגל כתיב ביה שמחה, ובשבת לא כתיב בה שמחה, וכן כתב הבה"ג (ריש הל' אבל) דשבת עולה ואינה מפסקת מאי טעמא עונג כתיב בה, רגלים מפסיקין ואין עולין מ"ט שמחה כתיב בהו. וכן הוא בשאלתות (שאלתא טו) ובנימוק"י (מו"ק יא. מדפי הרי"ף).

וע"ע בתוס' הרא"ש ותוס' ר"י החסיד בברכות (מט.) שכתבו דבשבת לא אשכחן דכתיב ביה שמחה, וכן מצינו במהרי"ל (סוף הל' יו"ט) שכתב דהא דמתענים בשבת תענית חלום אע"ג דכתיב ביה וקראת לשבת עונג, נותנים בו טעם דהיינו עונג דידיה דמתבטל החלום ע"י התענית, אבל ברגלים כתיב ושמחת בחגך וכו' לכן אסור להתענות בהן.

וכן יש לדייק מלשון רש"י במגילה (כג.) דאיתא שם דבשבת ויו"ט ממהרים לצאת מבית הכנסת לביתם, ולגבי שבת פירש"י משום עונג שבת, ולגבי יו"ט פירש משום שמחת יו"ט, ומשמע דבשבת ליכא שמחה אלא עונג (וע"ע רש"י ביצה לז. ד"ה אטו טלטול). וע"ע בבכור שור (בחי' לתענית בסופו) ובשו"ת רעק"א (סי' א בהשמטות) ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' קסח) ובצ"ח (ביצה ט:) דאין מצות שמחה בשבת.

ולכאורה נמצא שיש בענין זה מחלוקת הראשונים, ולא עוד אלא שמצינו סתירה בזה בדברי הבה"ג ורש"י ובנימוק"י ומהרי"ל.

והאמת שיש להקשות על השיטות דיש שמחה בשבת, וכבר עמד בזה הגרי"פ פערלא (חי"א עשה נט דף רנה:): מהא דקיי"ל דאין נושאין נשים בשבת משום שלא יהא כקונה קנין בשבת, כמבואר בירושלמי (כתובות ריש פ"א, ויומא פ"א סוף ה"א) ואינו אלא איסור דרבנן, ואי נימא דבשבת איכא חיוב שמחה נמצא דמן התורה יהא אסור לישא אשה בשבת משום אין מערבין שמחה בשמחה, והוא דינא דאורייתא כמבואר בתוס' (מו"ק ח: ד"ה בחגך, וכתובות מז. ד"ה דמסר).

ואשר על כן נראה לי לבאר גדר השמחה בשבת, ועפ"ז יתבאר דאין סתירה בדברי הראשונים הנ"ל, וגם נראה דיש להשוות בזה דברי הראשונים בענין זה.

ועיקרון של דברים, דהנה איתא במגילה (ה:): תני רב יוסף שמחה ומשתה ויום טוב, שמחה מלמד שאסורים בהספד, הרי שמצינו דין שמחה שעיקרו בשלילה לענין שלא יראה על עצמו שהוא בעצבות.

חילוק בין שמחה דיו"ט לשמחה דשבת

ומהשתא נראה לחלק בין שמחה דיו"ט לשמחה דשבת, דמצות שמחת יו"ט דילפינן לה מושמחת בחגך הוא מצוה חיובית על האדם שיהא בשמחה, וחיוב זה גורם שיהא חייב לשמוח באכילה ושתייה ושאר דברים, משא"כ שבת דאינו אלא יום שמחה (כדרשת הספרי) שצריך לשמוח עם חשיבות היום, אבל אין חיוב על האדם שישמח עצמו בפועל ע"י אכילה

5

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
 ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
 נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
 לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהעלותך תשע"ח

ושתייה, אלא עיקר גדר השמחה דשבת הוא בשלילה, דמפני חשיבות היום שהוא יום שמחה על כן מוטל על האדם שלא להראות עצמו בעצבות ולזלזל בחשיבות השבת. ולפי"ז יתבאר היטב הא דהרגל מבטל אבילות משום דברגלים יש מצוה בפועל לשמוח דהוא היפך אבילות ולכן הרגל מבטלו, אבל בשבת דעיקרו בשלילה שלא יראה שאינו שמח עם השבת, נמצא שאין זה מתנגד לאבילות בצנעא וכדומה ולכן אינו מבטל האבילות, ובזה אתי שפיר הא דהתוס' במו"ק הביאו לדרשת הירושלמי דאין נוהג אבילות בשבת דכתיב ברכת ה' היא תעשיר ואל יוסיף עצב עצמה ע"ש, דזהו עיקר גדר השמחה דשבת, אבל חייב שמחה בפועל ליכא, ולפיכך השבת עולה למנין שבעה כמו שביארו שם.

וכן יבואר לפ"ז הא דאומרים ישמחו במלכותך הואיל והוא יום שמחה ושמחים בו עם חשיבות היום, וגם יבואר הא דמותר להתענות תענית חלום בשבת אע"פ שהוא יום שמחה, משום דהא דאמרינן אין שמחה בלא אכילה אינו אלא היכא דאיכא מצות שמחה בפועל. ובזה יבואר דאין סתירה בדברי הבה"ג, דמש"כ ושמור שבת, ושמחת שבת, היינו לשמחה בעלמא בשלילה שלא יראה עצמו בעצבות, ודומה למה שסמך לה מצות ושמור שבת דאינו אלא בשלילה שלא יעשה מלאכה, וכן מיושב בזה הסתירה בדברי הראשונים שהבאתי לעיל.

וזהו נמי ביאור דברי הירושלמי לעשות אותם ימי שמחה וכו' יצא שבת ששמחתו תלויה בידי שמים, דהיינו שנקרא יום שמחה מפאת חשיבותו ואין להראות בו עצבות. וכן יבואר נמי בזה הא דמן התורה מותר לישא אשה בשבת ולא אמרינן בזה אין מערבין שמחה בשמחה, דהא כתבו התוס' במו"ק (ח: ד"ה לפי) דהא דאין מערבין שמחה בשמחה הוא כמו אין עושין מצות חבילות חבילות, דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת, וכן אין מערבין שמחה בשמחה יהא לבו פנוי בשמחה ע"ש, וטעם זה אינו שייך אלא דאיכא מצות שמחה בפועל להתעסק בשמחה, משא"כ שבת דעיקר מצות השמחה שלא יראה עצמו בעצבות ולא בעינן שיתעסק בשמחה, אין זה שייך כלל להא דאין מערבין שמחה בשמחה, ולכן מותר מן התורה לישא אשה בשבת.

בשבילי השביתה סימן לה אות א-ז

***

לרפ"ש, להנצחה ולהצלחה, ניתן
לתרום להוצאת העלון
מוסדות זרע ברך ת"ד 2093 צפת
zera.berach@gmail.com

6

הוקדש לעי"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לעי"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
לעי"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה